

ถักทอชีวิตใส สานใจ ร้อยรัก :

บุ๋มไฟ

แห่งบ้านทรายมูล

นวัตกรรมการสร้างสุขภาพจากชุมชน

ถักทอชีวิตใส สานใจ ร้อยรัก :

ปู่ไฟแห่งบ้านทรายมูล

นวัตกรรมการสร้างสุขภาพจากชุมชน

โดย

บุญยงค์ เกศเทศ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
กระทรวงสาธารณสุข
สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ

นักทอชีวิตใส สานใจ ร้อยรัก : ปลูกแห่งบ้านทรายมูล

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)
ชั้น 2 อาคารด้านทิศเหนือสวนสุขภาพ
(อ.สาธารณสุข 6) ภายในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข
อ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2590-2304 โทรสาร 0-2590-2311
ตู้ ปณ. 9 ปณฝ. ตลาดขวัญ นนทบุรี 11002

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
กระทรวงสาธารณสุข

ที่ปรึกษา

เสรี พงศ์พิศ
อำพล จินดาวัฒนะ
อุกฤษฏ์ มีสินทางกูร
กรรณิการ์ บรรเทิงจิตร
ปิติพร จันทรัตน์ ณ อุรุทธา

สังเคราะห์และเรียบเรียง

บุญยงค์ เกศเทศ
บรรณาธิการ
นิรชรา อัสวีรารกุล

พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2547

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ISBN 974-92469-2-6

พิมพ์ที่ บริษัท สามสีพริ้นต์ติ้งอิกวิปเมนท์ จำกัด

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
ปรายหน้าบท	7
กรรมลิขิตบาดใจ	12
อุ้นไอปุ่หลาน	16
ประสานจิต-กายบำบัด	18
ขจัดคำเศร้าเล่าขาน	21
บริบาลปรุงใจ	24
ให้น้ำมิตรผูกพัน	28
กำหนดฝันยาวไกล	31
กำหนดใจแกร่งกล้า	33
ภูมิปัญญาสอดรับ	33
นับเงื่อนไขเรียงร้อย	35
สายสร้อยนวัตกรรม	36
ขอบคุณปราชญ์ท้องถิ่นและวิทยากรผู้ให้ข้อมูล	38

คำนำ

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรต.) มีหน้าที่สนับสนุนกระบวนการสมัชชาสุขภาพเพื่อให้ทุกฝ่ายในสังคมได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพรวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวการสร้างสุขภาพะในทุกมิติอย่างกว้างขวาง

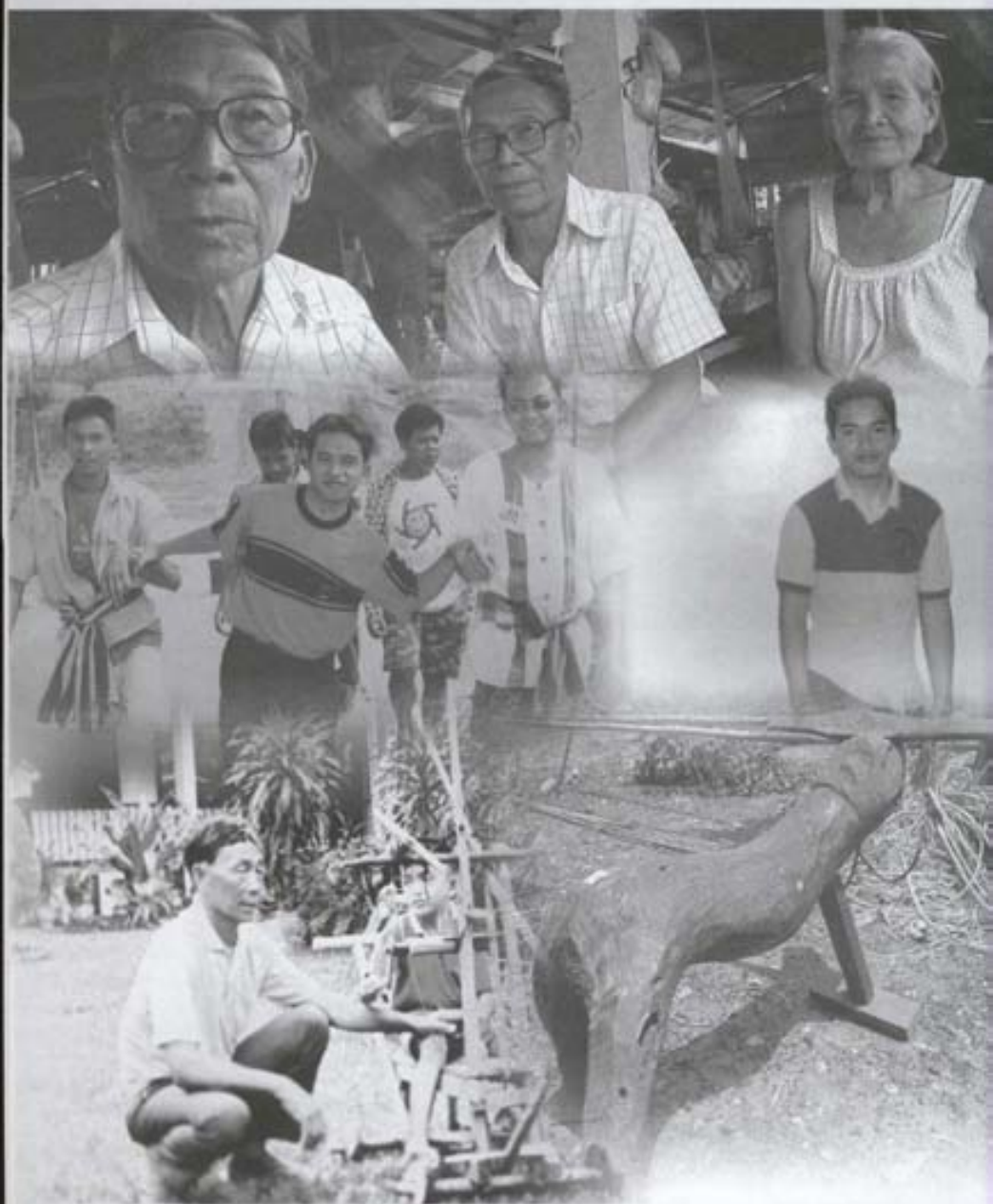
ปี พ.ศ.2547 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้สนับสนุนงบประมาณให้สปรต.ดำเนินการสังเคราะห์นวัตกรรมการสร้างสุขภาพที่คนเล็ก คนน้อยทั่วประเทศได้ร่วมกันสร้างขึ้นอย่างหลากหลายเพื่อนำมาสู่การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้วยช่องทางต่างๆ

บทเรียนจาก “ถักทอชีวิตใส สานใจ ร้อยรัก : ภูมิแห่งบ้านทรายมูล” ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้เป็น 1 ในจำนวนทั้งหมด 57 เรื่องที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างผู้สังเคราะห์เรื่องอื่นๆ นักวิชาการ และปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้เกิดการเติมเต็มด้านแนวคิดและประสบการณ์จากหลากหลายมุมมอง

สปรต. ขอขอบคุณ สสส. และทุกท่านที่มีส่วนในกระบวนการสรรค์สร้างผลงาน และสร้างสุขในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนเจ้าของเรื่องราวที่ได้อุทิศชีวิตและจิตวิญญาณในการสังสมองค์ความรู้ ประสบการณ์ และสร้างงานเพื่อเป็นบทเรียนอันทรงคุณค่าแก่สังคมไทย มาโดยตลอด

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ

กันยายน 2547

ถักทอชีวิตใส सानใจ ร้อยรัก

ปราชญ์บาท

ความสับสนวุ่นวายของสังคมมนุษย์เราในทุกวันนี้มีมากขึ้นทุกที หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว วัตถุดิบเกือบทุกชอกทุกมุมของโลกถูกขุดค้นขึ้นมาใช้บริโภคอย่างฟุ่มเฟือยและสุรุ่ยสุร่ายและดูเหมือนว่าโลกใบนี้จะเหลือแต่เพียง “กาก” ซึ่งถูกถ่ายทิ้งไว้กลายเป็นมลพิษไปทั่ว นับวันที่ทรัพยากรธรรมชาติจะร่อยหรอขาดความสมดุลลงทุกขณะอย่างน่าเป็นห่วง

ความคร่ำครวญในจิตใจของมนุษย์ก็เพิ่มขึ้น ชาวการบการฆ่าฟันมิให้เห็น ให้ได้ยินอยู่เป็นประจำ ชาวอุบัติเหตุตายหมู่ลดตสยงก็ยังมีเสมอ คนรวยคนจนกำลังต่อสู้กันอย่างสุดฤทธิ์ ความเอาวัดเอาเปรียบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีตาเซ่ดิน และแพร่กระจายได้เร็วเหมือนเชื้อโรคร้าย ประเทศมหาอำนาจทางอาวุธ ทางการเงิน ก็ใช้อิทธิพลเข้าแย่งยึดกันไม่หยุดหย่อน นับว่าเป็นจุดสูงของสังคมปัจจุบัน และ

แน่นอนที่สุดทุกคนในสังคมย่อมมีส่วนร่วมได้รับผลกระทบกระเทือนจากเหตุอันเนื่องมาจากความเสื่อมทรามต่างๆ ดังกล่าว

เรามีนักคิดมาทุกยุคสมัย ทั้งยังสามารถนำความคิดเข้าแก้ไขเหตุการณ์ที่กำลังเข้าตาข่ายให้กลายเป็นดีได้เสมอ ตั้งแต่สมัยอริสโตเติล พลวาโต พระพุทธเจ้า เหลาจื่อ พระเยซู ขงจื๊อ พระมะหะหมัด เรื่อยมา ความคิดอันถูกทำนองคลองธรรมหลังไหลออกมา เพื่อปรับเปลี่ยนสังคมมนุษย์ให้เข้ารูปเข้ารอย ยุคกระโน้นพลโลกไม่ถึงพันล้านคนความอุดมสมบูรณ์มีอยู่ทั่วไปก็สามารถใช้แนวคิดของท่านเหล่านั้นออกมาใช้ได้ผลดี

มายุคนี้ประชากรโลกใกล้หกพันล้านคนเข้าไปทุกวัน ทรัพยากรกำลังหมดไป การจะนำแนวความคิดในอดีตมาใช้กับโลกสมัยใหม่ดูจะขัดขอบกล นำที่เรากำลังต้องค้นหาวิธีปรับปรุงสังคมกันใหม่ แต่หลักเกณฑ์ของสังคม ตลอดจนคำสั่งสอนของศาสนาที่นำมาใช้เวลานี้ต้องให้ “ทัน” กับความเป็นอยู่และจิตใจของมนุษย์ยุคนี้ หรือการจัดการบริหารและบริการสังคมต้องมีการปรับปรุงใหม่หมด

เราจะเรียกโลกยุคนี้ว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์ คอมพิวเตอร์ไฮเทค หรืออะไรดีให้มันถูกต้องกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสรรพสิ่งทั้งปวง มองดูมนุษย์หนุ่มสาวรุ่นใหม่เดินเป็นกลุ่มไปตามถนนเราก็มองเห็นความแตกต่างของเขากับหนุ่มรุ่นก่อนอย่างเห็นได้ชัดหนุ่มสาวรุ่นก่อนๆ ความรู้สึกนึกคิดไม่ว่องไวปรีดปรีดานัก ตอนนั้นธรรมชาติและทรัพยากรก็ยังมีเหลือเฟือ ชีวิตไม่ต้องรีบร้อนนัก ดูหนุ่มสาวทุกวันนี้ เขาเดินกันเป็นกลุ่ม คุยกันด้วยภาษาและสำนวนแปลกๆ นั้นเขากำลังคิดอะไรกัน

เขาต้องการความคิดเร็วว่องไวเขาต้องการเงินก้อนใหญ่สำหรับลงทุน เขาต้องการรายรับสูงๆ และจ่ายอย่างไม้อื่น ยาเสพติด คนตรี กามารมณ้อย่างนั้นหรือ

อีกหน่อยเขาโตขึ้นเป็นนักการเมือง หรือเป็นผู้บริหาร ตอนนั้นโลกคงยุ่งหนักขึ้นไปอีก

ปรัชญาที่เราจะนำมาใช้กับยุคนี้ ต้องใหม่เอี่ยม จริยธรรมหรือปรัชญาใหม่ที่เราจะนำมาใช้ต้องออกนำเดินหน้า เพื่อแนะนำ ชักจูงหรือจูงใจให้คนรุ่นใหม่จำนวนต่อเหตุผล เพราะมิฉะนั้นจะนำเขาไม่ได้

โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาระดับสูง เป็นแหล่งเพาะความคิดใหม่ๆ ต้องแสดงความสามารถอย่างล้นเหลือ เพื่อป้อนความรู้วิชาให้ทันใจ นักศึกษาผู้มีกำลังภายในสูงหรือตลาดหนังสือก็ต้องไหวตัวตามไปให้ทันด้วย นักเขียนรุ่นใหม่ที่ปรากฏตัวออกมา ก็ต้องมี ปากกาควมกบิร ตัวอักษรที่หลังไหลออกมาจากหยาดหมึก ต้องทรงภูมิปัญญาอันสูงส่ง

คนใหม่หรือคนรุ่นใหม่หนาแน่นเข้าทุกที ยืนหยัดเหยียบย่ำความคิดเก่าๆ ให้ยับเขย่งลงไปแต่ในขณะที่กำลังต้องการความใหม่อยู่นั้น ก็ยังทำอะไรไม่ได้ด้วยตัวของเขาเอง แม้แต่การดำรงชีพ เรื่องปากท้อง ยังต้องพึ่งพาอาศัยคนเก่าอยู่นั่นเอง ความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ๆ ก้าวเดินไปไม่พร้อมกัน บางอย่างจึงต้องหยุดนิ่ง รอการติดตามของศาสตร์อื่นๆ อยู่อย่างหงุดหงิดและอึดอัด

ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกหลายสาขาที่ซุกซ่อนอยู่ในซอกหลืบของสังคม ที่รอการสืบค้นขึ้นมาเชิดชู เพื่อแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าปรัชญาแนวคิดของบรรพชนที่สรรค์สร้างมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน มิได้ไร้คุณค่าอย่างที่คนรุ่นใหม่คิดกัน

นายไพ สมสีลา เป็นอีกหนึ่งของคนที่เรียนมาน้อย จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประกอบอาชีพหลักทำนา ตามวิถีของวัฒนธรรมคนพื้นถิ่นโดยทั่วไปในสังคมไทย แต่นายไพ เป็นผู้เปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา อุทิศร่างกาย แรงใจและภูมิปัญญา เพื่อช่วยเหลือหลานชายที่มีความผิดปกติทั้งทางสมองและร่างกาย แขนขาทั้งสองข้างลีบเล็ก พูดจาสื่อสารได้น้อย ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ นายไพ สมสีลา ได้ใช้ความอดสาหะวิริยะกว่า 10 ปี ในการช่วยเหลือหลานด้วยความรักและความผูกพันจนเกิดจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

นายไพ สมสีลา นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นพื้นฐานมรดกสืบสานมาจากบรรพชน โดยใช้เศษวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ประเภท เศษไม้ ซากต้นไม้ ไม้ไผ่ ล้อรถเก่า เครื่องใช้ในครัว เครื่องมือทางการเกษตร เศษวัสดุที่เหลือทิ้งข้าง เป็นต้น ใช้ต้นทุนการผลิตต่ำแต่มีประสิทธิภาพสูงทัดเทียมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างเป็นเครื่องเล่นและออกแบบให้แต่ละชิ้นเล่นได้อย่างสนุกสนาน และเพลิดเพลินสำหรับเด็ก ช่วยบริหารร่างกายอวัยวะส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดการออกกำลังกาย ขา มือ นิ้ว อย่างกลมกลืนโดยไม่รู้ตัวถึงจำนวน 21 ชิ้นเพื่อใช้ในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพหลานชายผู้พิการทั้งทางสมองและร่างกายให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จนสามารถเล่าเรียนถึงระดับสูงในปัจจุบัน

การนำกระบวนการคิดไปสู่การเล่นจากเครื่องเล่นพื้นบ้านและเศษวัสดุท้องถิ่นที่ดูเหมือนไร้ค่านำมาวางเงื่อนไขเพื่อสร้างแรงจูงใจ และเป็นแรงเสริมในการกระตุ้นพัฒนาการ อันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ผสมผสานกายบำบัด จิตบำบัดเชื่อมโยงกับเสียงดนตรี การขับร้อง

เพลง และศิลปะบำบัดในการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจอย่างเป็นทางการ
รูปธรรม สอดคล้องกับภูมิปัญญาสากล ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการ
บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ

ประสบการณ์อันล้ำค่าและความสำเร็จของนายไพได้ผลักดัน
และเสริมสร้างพลังใจแก่ครอบครัวในชุมชนที่มีลูกหลานพิการได้เปลี่ยนแปลง
ทัศนคติและเริ่มตระหนักว่าความพิการสามารถแก้ไขและฟื้นฟูได้

ในทุกวันนี้ ครอบครัวบ้านเลขที่ 34 หมู่ 7 บ้านทรายมูล ตำบล
ทรายทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ของนายไพ สมสีลา
หรือปู่ไพ วัย 74 ปี มีนางสอน ภรรยาคู่ทุกข์ คู่ยากอยู่เคียงข้าง นาย
บุญถม ลูกชายคนโตและนางคำ ลูกสะใภ้ นางทองสุขและนางสาว
บุญล้อม พี่สาวคนโตและคนรอง รวมถึงช่วงเวลาบางคราวที่ นายสุรียา
สมสีลา หรือน้องป้อ ในวันปิดภาคเรียน ได้กลับมาเยี่ยมเยียนนุญา พ่อ
แม่ และเพื่อนๆ

จากวันที่เป็นเด็กร่างกายพิการ สมองอ่อนล้า ช่วยเหลือตนเอง
ไม่ได้เรียนจบชั้นพื้นฐานจากโรงเรียนทรายมูลเข้าไปศึกษาเล่าเรียนที่
วิทยาลัยการอาชีพ ศรีบุญเรือง จนจบชั้น ปวช. แล้วไปศึกษาต่อระดับ
ปวส. ที่โรงเรียนอาชีพพระมหาไถ่พัทยา จนวัยจะครบ 20 ปี เขากำลังจะ
เรียนจบหลักสูตรคอมพิวเตอร์ กลับมาเป็นพลังสำคัญของครอบครัว
และชุมชนบ้านทรายมูลต่อไป

วันใดก็ตามที่น้องป้อย้อนรำลึกถึงอดีตที่มีปู่ไพอยู่เคียงข้างคอย
ให้กำลังใจคิดประดิษฐ์เครื่องเล่นให้รวมไปถึงการเฝ้าฟุ่มพักดักทอสาย
ใยสร้างสำนึกด้วยจิตวิญญาณ ความรักความผูกพัน และห่วงหาอาทร
น้องป้อจะน้ำตาซึมคลอเบาพร้อมทั้งฮัมเพลงเบาๆ

- ☐ สุรียาเป็นคนรักปู่
- ☐ คิดไม่วายยังไม่หายสะอื้น
- ☐ คิดไปคิดมาผมจะร้องไห้
- ☐ โลกนี้เคยมีมาก่อน
- ☐ พ่อแม่ปู่ย่าเป็นคนสำคัญ
- ☐ สุรียาเป็นคนหน้าใหม่
- ☐ แต่ก่อนๆ ผมเดินไม่ค่อยดี
- ☐ ข้าหรือไวผมก็ยังไม่รู้
- ☐ อยู่ร่วมกันขอให้มีความสุข
- ☐ ผมหลานชายมีความสามารถ
- ☐ ก้นพันสู้รักปู่จนตาย
- ☐ นอนตึกตื่นกสึนกินน้ำตา
- ☐ โอ้ไอ้พ่อผมตกใจผมจะร้องไห้ทันที
- ☐ บังอรจำได้หรือยัง
- ☐ สุรียาขยันเก็บดอกไม้บูชา
- ☐ ถ้าพ่อแม่สนใจผมจะให้ดูฟรี
- ☐ ต่อไปนี้ผมคงดีตลอดไป
- ☐ เพราะคุณปู่ฝึกอยู่ทุกวัน
- ☐ ขอให้กินสนุกคงอยู่สบาย
- ☐ อยู่เพื่อชาติช่วยออกกำลังกาย

กรรมลิขิตบาตใจ

ปู่ไฟเล่าย้อนอดีตให้ฟัง ถึงเช้าวันหนึ่งท่ามกลางความหนาวเหน็บปลายปี พ.ศ.2527 นางดำ สมสีลา สะใภ้คนโต ครรภ์แก่ได้ 7 เดือน เกิดอาการเจ็บท้องติดต่อกันถึง 3 วัน ขณะเดียวกันก็มีเลือดออกมาก จึงต้องรีบนำส่งโรงพยาบาลในตัวอำเภอศรีบุญเรือง ซึ่งอยู่ห่างไกลจากบ้านราว 30 กิโลเมตร หนทางไปมา ก็ไม่สะดวก ต้องว่าจ้างรถอีแต่นของแม่ถ้าพ่อไหว ในราคา 100 บาทเพื่อนำส่งสะใภ้ไปให้ถึงมือหมอ และพยาบาลโดยเร็ว ยาสอนก็รีบไปไหว้วานยายหนูจิ้น หมอตำแยและยายเอียดไปเป็นเพื่อนด้วย

ส่วนปู่ไฟต้องดูแลหลานสาวทั้งสองอยู่บ้านด้วยบุญลมลูกชาย เป็นผีหัวโตที่ต้นชาต้องเข้าโรงพยาบาลก่อนหน้านั้นแล้ว

รถอีแต่นวิ่งอีโหลกโหลกเซลกไปบนทางลูกรัง ซึ่งเป็นหลุมเป็น

บ่อ ยายสอนนั่งฟังเสภา กระบะรดเป็นหลักให้สะใภ้เอนหลังแนบอก ส่วน ยายเอียดซ้อนประคองท้องนางดำ อย่างทะนุถนอม ภาวะของยายหนู จินก็พายฝ่ามือคล้ำท้องไปมาเพื่อดูลักษณะอาการของเด็ก พร้อมกับจับ ชันเช่าต่างออกตามวิธีที่นางเคยปฏิบัติมาคนแล้วคนเล่า

ราวสองชั่วโมงผ่านไป พ่อไหวเร่งเครื่องยนต์เสียงดังลั่น กลบ เสียงครางของนางดำไปสิ้นผ่านเข้าสู่บ้านห้วยหว่าได้เพียงอึดใจเดียว เท่านั้นนางดำแผดเสียงหวีดร้องฉวา ดิ้นสุดฤทธิ์ ขณะที่มือกำเกร็ง กระตุกผ้าขาวม้าที่มัดโยงกับโครงกระบะรด

นางดำได้ให้กำเนิดทารกเพศชาย บนพื้นรดโดยไม่มีใครได้ยิน เสียงร้องของทารกสักแอะเดียว นางสอนเห็นว่าหลานชายเกิดใหม่คง บุญน้อยเสียแล้วนางจึงรีบจับร่างทารกน้อยไว้วิญญาณใส่ถุงพลาสติก ห่อผ้า นางรีบบอกให้รดอีแตนซึ่งวิ่งมาได้ครึ่งทางดับเครื่องไว้ก่อน จากนั้นนางสอน ยายเอียดเดินเข้าไปในบ้านยืมภาชนะเตรียมต้มน้ำส่วน ยายหนูจินก็ดูแลนางดำ ช่วยจัดการอย่างอื่น จนได้นำร้อนมาชำระล้าง และต้มกิน

จนเกือบบ่ายนางสอนจึงบอกรดอีแตนเดินทางกลับบ้าน ลักครู่ หนึ่งผ่านไปนางเหลือบเห็นถุงพลาสติกเคลื่อนไหว พร้อมกับได้ยินเสียง แอะๆ ดังลอดออกมา ยายหนูจินมือเร็วก่อนใครคว้าถุงมาคลายปมจับ ทารกชูขึ้นมาดูอาการด้วยความประหลาดใจ

“เฮ้ย! ยังไม่ตายไว้ย!”

พร้อมอุทานด้วยความลึงโลดทุกคนต่างกระวีกระวาด ภูสิ่กูจอนางเอียดบอกยายสอนซึ่งตกตะลึงอยู่ให้รีบเอาน้ำอุ่นมาเช็ดปากเช็ด คอให้สูงไหวจอรดแฉะเข้าบ้านคนข้างทางต้มน้ำจัดการให้นางดำอยู่ไฟ ณ บ้านนั้น

ขณะเดียวกันยายหุบูจี้นี้ก็พิจารณาทารกน้อยที่คลอดก่อนกำหนดดูพบว่า มีสุขภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง มีอาการเกร็งตัว งอ ขาสีเขียวคล้ำจากเด็กเกิดใหม่ปกติโดยทั่วไป นางดำ และย่าสอน รู้สึกผิดหวัง และเสียใจมาก

“ช่างบ่ตายซ้ำชะ” นางดำสบตอยู่ในใจเมื่อแลเห็นลักษณะสภาพของลูกชายที่นางให้กำเนิดเมื่อสักครู่ บุญลม สามีของนางก็มาเจ็บป่วยกระทั่งหันหันมิได้อยู่พร้อมหน้าเป็นกำลังใจที่นางต้องการมากในขณะนี้ แต่เมื่อนางมีอาจจะทำอะไรได้ก็จำเป็นต้องปล่อยไปตามบุญตามกรรม

นางดำเลี้ยงดูลูกคนเล็กไปตามประสา ปล่อยทิ้งขว้างไปตามยถากรรม เนื่องจากไม่มีเวลาที่จะเจียดมาเอาใจใส่ลูกชายคนเล็ก พลาดคิดทอดถอนใจถึงโชคชะตาชีวิตของตนที่อยากได้ลูกชายสักคนเพื่อหวังจะได้บวชเรียนให้พ่อแม่ได้เกาะชายผ้าเหลืองเป็นใบบุญไปเบื้องหน้า แต่เหตุโชนฟ้าลิขิตให้เป็นไปเช่นนี้ นางมักพุ่มพ่ายบ่นเพื่อทุกครั้งคราวที่เห็นอาการอันน่าเวทนาของลูกชายนางมักแอบร้องไห้อย่างเดียวดาย ในยามค่ำคืนเสมอ

บุญลมหายป่วยกลับจากโรงพยาบาลมาพักฟื้นแล้ว บุญลมตั้งชื่อลูกชายคนเล็กว่า “น้องปอ” ด้วยความชื่นชอบนักมวยที่ชื่อ “แก่นปอ” ซึ่งเป็นนักมวยที่มีฝีมือเชิงชกตีมากในละแวกนั้น

อันที่จริงครอบครัวที่อบอุ่นย่อมจะต้องมีสมาชิกร่วมวงอาหารเย็น ได้พูดคุยหยอกล้อถามไถ่ถึงภารกิจการงานที่ได้ทำมาตลอดทั้งวัน เพื่อรับทราบและช่วยแบ่งเบาปัญหาตลอดจนความทุกข์ยากที่ได้ประสบพบพานก่อนจะล้มตัวลงนอนเอาแรง เพื่อเตรียมพลังไว้ต่อสู้ในวันรุ่งขึ้น

สำหรับครอบครัวของนางดำกับลูกน้อยทั้งสามคน มีเพียงปู่
โง่และย่าสอนเป็นหลักชัย เอื้ออาทรเจือจานให้ชีวิตมีพลังต่อสู้ แม้จะ
ขาดบุญลมผู้เป็นสามีที่จำต้องห่างเหินไปใช้ชีวิตในต่างแดนอีกครั้งเพื่อ
หวังจะได้เงินสักก้อน มาบรรเทาความยากจนข้นแค้นในครอบครัว ทั้ง
ลดดอกเบี้ยหนี้สินที่กำลังถมทับทวีคูณขึ้นทุกวี่ทุกวัน

น้องป่อหรือเด็กชายสุรียา สมสีลา เด็กชายพิการในวันนั้นได้
ถือกำเนิดเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2527 คณะแพทย์ลงความเห็นว่า
น้องป่อเป็นเด็กพิการทางสมอง (Cerebral palsy) สร้างความระทมทุกข์
ให้กับนางดำผู้เป็นมารดาอย่างยิ่ง ด้วยให้กำเนิดบุตรที่ไม่สมประกอบ
เหมือนเพื่อนบ้านทั้งหลาย

ทำไมน้องป่อจึงมีร่างกายไม่สมประกอบเฉกเช่นที่ทั้งสอง สอง
สามีภรรยาเฝ้าตั้งคำถามอยู่ตลอดเวลา แม้จะรู้สึกขมขื่นทรมานจิตใจ
สักเพียงไหนก็ตาม ต่างก็พุ่มพักทะนุถนอมเลี้ยงดู ป้อนข้าวป้อนน้ำไป
ตามประสาพื้นบ้านจนน้องป่ออายุได้ 4 ขวบ น้องป่อยังมีสภาพมือ เท้า
แขน ขา สืบ เคลื่อนไหวคืบคลานได้ไม่มากนัก บุญลมนั้นจำเป็นต้อง
เดินทางไปทำงานต่างแดนต่อเนื่องอีก ด้วยคิดว่าสักวันหนึ่งจะหอบเงิน
มาได้ที่นำส่วนนางดำผู้เป็นมารดาก็ต้องใช้แรงงานรับจ้างรายวันทำงาน
ในละแวกบ้าน เพื่อจะได้เงินมาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง จึงไม่มี
เวลาที่จะเอื้ออาทรลูกน้อยทั้งสามคนเท่าใดนัก สำหรับทองสุขกับ
บุญล้อม ลูกสาวคนโตทั้งสองคนดูไม่ใช่ว่ามีปัญหาแต่ประการใด ด้วย
ร่างกายปกติ สามารถช่วยเหลือหยิบจับงานในบ้านได้มาก น้องป่อ
ลูกชายคนเล็กซึ่งพิการนั้นดูจะเป็นปัญหาหนักอกนางดำยิ่งนัก นางจึง
ผลัดภาระให้ปู่โง่และย่าสอนเป็นธุระเลี้ยงดูน้องป่อตั้งแต่นั้นมา

อุ๋นโป้หลาน

แววตาของน้องปอกับพฤติกรรมในวัยเด็กที่ช่างเรียนรู้ ชุกชวน แต่ดูร่าเริงไปตามประสาเด็กที่ปู่โง่ สมสีลา ในวัย 54 ปี ฝ่ามืองูหลานคนเล็กด้วยความสมเพชเวทนาเบี่ยมล้น โดยปกติแล้วปู่โง่มีภารกิจที่ต้องไล่ควายออกจากคอกสู่ท้องทุ่งในช่วงสายทุกวัน และปู่โง่มักจะอุ๋มน้องปอเข้าสะเอาจไปด้วยเสมอ ขณะเดียวกันในสมองก็ครุ่นคิดคำนึงหาวิธีที่จะช่วยบำบัดบรรเทาลักษณะพิการของหลานผู้นำงูสาร ให้ดำเนินชีวิตในวันข้างหน้า เพื่ออยู่ในสังคมได้โดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นได้อย่างไร

“สิเฮ็ดจั่งไต่จั่งค๋อยสิชอยบักปอได๋น้อ”

ปู่โง่คิดไม่ตก รู้สึกกระวนกระวายใจอยู่ทุกคืนวัน คิดหาหนทางที่จะผ่อนหนักให้เป็นเบา

“ปอเอ๊ย ปู่จะหาทางชอยเจ้าให้ได้บักหล่า...”

ยามเช้าตรู่ปู่โง่จะพาน้องปอไปรับโอหมอกหยาดน้ำค้างทุกวันด้วยความเชื่อคำโบราณที่เล่าสืบต่อกันมาว่า ถ้าหากผู้ใดมีร่างกายไม่แข็งแรง ควรต้องได้รับน้ำหมอก น้ำค้างทุกเช้า จะทำให้สุขภาพแข็งแรงขึ้น ปู่โง่จึงเริ่มใช้วิธีนี้เป็นเบื้องแรก และเฝ้าดูความเปลี่ยนแปลงของหลานน้อยทุกกระยะ แต่ก็ยังไม่เห็นว่าจะมีอาการดีขึ้นแต่อย่างใด หลายครั้งหลายคราวที่เห็นหลานเกิดอาการเกร็ง จะคืบคลานก็ล้มกั้ง ปากคอบเขียว น้ำลายไหลยืด ปู่โง่ก็จะตม่น้ำอุ๋นให้อาบเพื่อคลายกล้ามเนื้อ

ปู่โง่ปฏิบัติได้เพียงเท่านั้น และก็เพียงพยายามตม่น้ำอุ๋น ให้น้องปอหลานรักลงกะละมังอาบเล่นทุกวัน แม้น้องปอจะล้มคว่ำคะมำ

หายใจตื้นน้ำในขามไป คราวละหลายอึกก็ตาม ต่อมา มี อสม. เข้ามาเยี่ยมพร้อมทั้งแนะนำปู่ไฟให้พาน้องปอ ไปทำกายภาพบำบัดที่โรงพยาบาลศรีบุญเรือง เมื่อว่าปู่ไฟจะช่วยหลานได้บ้าง อย่างไรก็ตาม ปู่ไฟก็ได้รับแนวคิด และประสบการณ์จากวิธีการบำบัดตามแบบของโรงพยาบาล และสอบถามถึงยาที่จะรักษาน้องปอ หมอบอกว่าไม่มียาที่จะรักษาได้ ยิ่งทำให้ความรู้สึกของผู้เป็นปู่ตื้นยิ่งขึ้น

ครั้นกลับถึงบ้าน ปู่ไฟเริ่มมีแรงบันดาลใจอยากจะสร้างรถเข็นให้หลานนั่ง แต่ก็คิดไม่ออกว่าจะเริ่มต้นอย่างไร ในสมองว่ารุ่นลับสนหนัก

เหตุบังเอิญในวันหนึ่ง ณ โคนต้นกระบกใหญ่กลางทุ่ง ที่ปู่ไฟอาศัยร่มเงาอยู่กับหลานในยามที่แดดกำลังร้อนระอุ โดยปล่อยให้ควายและเล็มหญ้าอยู่ใกล้หนองน้ำเหมือนเช่นเคย

ขณะที่ปู่ไฟกำลังคิดถึงวิธีการต่างๆ เพลินอยู่นั้น พลันเหลือบสายตาไปทางเสียงร้องอันลึกลับ ของน้องปอ จากโคนต้นกระบกเห็นหลานรักกำลังตะเกียกตะกายขอนไม้ท่อนหนึ่ง ด้วยความพยายามสุดฤทธิ์ที่จะป่ายป็นขึ้นให้ได้ แต่ก็กลับหกคะเมนกลิ้งหลุนๆ ลงมาอย่างไม่เป็นท่าทุกครั้งคราว ด้วยมือเท้าที่หึ่งงอและเกร็ง ทั้งแขนขาไม่มีกำลังจะเกาะเกี่ยวเหนี่ยวไว้ได้ กระนั้นก็ตามน้องปอก็ไม่ปริปากร้องงอแงเหมือนเด็กทั่วไป ที่ทำอะไรไม่ได้ตั้งใจก็มักขัดใจ ดูเหมือนว่าน้องปอจะสนุกสนานกับวัตถุที่ทำหายนความพยายามอยู่ตรงหน้า พร้อมกับส่งเสียงร้องเรียกปู่ระงม และที่สุดความพากเพียรของน้องปอในวัย 4 ขวบก็ป่ายป็นขึ้นไปคร่อมบนตอไม้คดงอนั้นได้สำเร็จ แต่ก็ได้เพียงช่วงขณะหนึ่งเท่านั้น ร่างของน้องปอก็พลิกหงายล้มคว่ำลงไปอีก ด้วยแขนและขาเล็กๆ ไม่มีแรงพอที่จะเกี่ยวกระหวัดขอนไม้ขนาดเขื่องไว้ได้

แต่ดูเหมือนว่าน้องปอก็รู้สึกพึงพอใจกับของเล่นชิ้นนี้ พร้อมร้องเรียกปู
ซ้ำแล้วซ้ำอีก ให้เหลียวไปดูเพื่อจะได้กำลังใจหรือเรียกความมั่นใจขณะ
ที่พลิกตัวขึ้นไปนั่งได้ชั่วอึดใจ

ประสานจิต-กายบำบัด

“หู้...หวี...อู...อวี...” เสียงแหลมเล็กของหลานรักที่ร้อง
เรียกปู่ตอกย้ำความคิดของปู่ ที่กำลังเคลิดให้เหลียวกลับมาจ้องมอง
หลานด้วยความเวทนาจนกลั้นน้ำตาไม่อยู่ ปู่ไผ่ยกหลังมือขึ้นปาดน้ำตา
ที่กำลังหลั่งเม็ดไหลเป็นทางลงอาบแก้ม

“โอ้! บักห่าคือเก่งแท้”

พร้อมยกมือขึ้นตบ เพื่อเพิ่มขวัญและกำลังใจให้แก่หลานรัก
ทั้งๆ ที่ไม่รู้อะไรได้ดีกว่านั้น

“หรือไอ้ซอนไม้คดงอตอนนี้จะเป็นทางสว่างช่วยหลานได้”

ปู่ไผ่แวบขึ้นมาในสมองคิดได้ดังนั้นแล้วจึงเดินเข้าไปใกล้สังเกต
ดูลักษณะของท่อนไม้และพฤติกรรมของหลานที่ยังง่วนสนุกอยู่กับ
การปีนปาย

เย็นวันนั้นปู่ไผ่ตอนควายกลับเข้าคอกก่อนเวลาห้าค่ำ ชุ่มน่อง
ปอให้นั่งคร่อมคอร้องเพลงให้ฟังไปตลอดทางด้วยอารมณ์ดี น้องปอ
พยายามจับตึงผมของปู่ไผ่เล่นด้วยความสนุก ขณะที่มือซ้ายของปู่ไผ่
ยกขึ้นไปโอบกอดไว้ที่แผ่นหลังด้วยความผูกพันเต็มต้น

หลังจากวางน้องปอให้เป็นภาระของย่าสอนป้อนข้าวป้อนน้ำ
ปู่ไผ่หยิบเสื่อเดินย้อนกลับไปยังต้นกระบอกรีกคราพลางคิดว่า “ซอนไม้
ท่อนนี้แหละจะทำไมไม้ให้หลานปู่ที่เล่นเหมือนม้ามี่ชีวิตให้จงได้”

และแล้วประดิษฐกรรม “ม้าไม้” ที่มีมือจับบนหัวพร้อมกับมีที่วางเท้าเหยียบข้างลำตัวม้าก็เกิดขึ้น กลายเป็นของเล่นชิ้นแรกที่น้องปอพึงพอใจมาก มีที่จับอยู่บนหัว มีที่เหยียบข้างลำตัวม้าโยกตัวไปมาได้อีกด้วย ทำให้สามารถพุงตัว ไม่ล้มลุกคลุกคลานเหมือนท่อนไม้ที่น้องปอพบครั้งแรก อากาการลูกลี้ลูกกลนคลานกระเือกถึงหมุนตัว ถีบตัน

เพื่อให้ไปถึงม้าไม้เป็นลีลาที่น้องปอกระทำทุกครั้งที่ยากขี่ม้าที่ปู่ทำให้น้องปอจึงมักชักชวนเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันให้มาขี่ม้าไม้เล่น โดยลืมไปสิ้นว่าตนเองนั้นร่างกายไม่ปกติเช่นเด็กคนอื่นๆ แม้น้องปอมีเพื่อนเล่นรอบข้างในแต่ละวัน แต่ในบางคราวก็ต้องร้องไห้เมื่อเพื่อนแย่งยึดเข้าครอบครองม้าไม้เสียก่อนที่ตัวเองจะกะเผลอกะเผลกไปถึง

นายไพ สมสีลา เกิดที่บ้านโคกม่วง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี บวชที่วัดบ้านทรายมูลตามประเพณีได้พรรษาเดียว ฝ่าเหลืองร้อนจำต้องลาสิกขามาเป็นทหารเกณฑ์รับใช้ชาติ 2 ปี หลังสิ้นภารกิจเป็นทหารแล้วก็มาใช้ชีวิตแบบชาวบ้านทั่วไป ได้นางสอนมาเป็นภรรยา คู่ชีวิตเมื่ออายุได้ 23 ปี จากการที่ผู้ใหญ่เห็นสมควรเป็นธุระจัดหาดำเนินการให้ จากนั้นจึงย้ายมาตั้งต้นชีวิตครอบครัวที่บ้านทรายมูล แต่บ้านเรือนหลังเก่าที่เคยอยู่อาศัยนั้น มีพื้นที่บริเวณคับแคบทั้งเข้าออกยาก จึงตัดสินใจขายที่ดินในราคา 4 หมื่นบาท แล้วมาซื้อที่ดินบริเวณด้านนอกซึ่งเป็นทุ่งหญ้าคาโล่งราคา 5 หมื่นบาท มีพื้นที่ปริมาณมากกว่าจากนั้นจึงรื้อบ้านเก่ามาปลูกและย้ายครอบครัวออกมาอยู่ข้างนอก ชื่อที่นา 16 ไร่ กับมรดกจากพ่ออีกไร่หนึ่งรวมเป็น 17 ไร่ อยู่ไม่ไกลจากบ้านนักบริเวณรอบๆ ตัวบ้าน แม้จะเป็นป่าหญ้าคา แต่นายไพกับนางสอนผู้ภรรยาก็ช่วยกันพลิกฟื้นผืนดินให้เป็นสวนผลไม้และปลูกพืชผักสวนครัวเต็มพื้นที่ ดำเนินชีวิตร่วมกับลูกชายสองคน บุญถมและ

นายรุ่ง สะใภ้หนึ่งหลานสาวสองคน รวมทั้งน้องปอหลานคนเล็ก นาย
ไพไม่มีหนี้สิน และไม่เคียดคิดว่าจะต้องมี

ปู่ไพเนี่ยจนถึงช่วงอายุที่ยังเป็นเด็กชายไฟ สมสีลา เป็นเด็ก
ที่มีความคิดนอกกรอบนอกทางอยู่เสมอ ครั้งหนึ่งเห็นคนใส่พื้นเลี่ยมทองก็
อูดรียากจะทำเช่นนั้นบ้างจึงคิดเอาผ้าบาตรมาตบแต่งเคี้ยวกัดทำเป็น
พื้นทองอวดคนอื่นจนได้ มาอีกคราวหนึ่งเขาจำได้ว่าถูกครูใช้หวายเรี่ยน
จนหลังลาย ปวดแสบปวดร้อนไปหมด เพราะไปทดลองทำยานหม่องสูตร
เฉพาะตนขึ้นมาด้วยความซัดใจที่ไปขอยาหม่องจากเพื่อนร่วมชั้นมาทา
เมื่อคราวถูกฝังต๋อย แต่กลับถูกปฏิเสธจึงคิดทำขึ้นใช้เองจากขี้ผึ้งของ
แม่ลูกเคล้าผสมกับพริกป่น ด้วยความรู้สึกแบบเด็กๆ ว่ายาหม่องมี
ลักษณะแสบร้อน แต่แทนที่จะใช้เองกลับนำไปให้เพื่อนๆ ทาที่โรงเรียน
เด็กชายไฟเลยถูกครูลงโทษ ปู่ไพอมยิ้มเมื่อนึกถึงอดีตที่เคยเป็นเด็กชอบ
สนุกและคิดแผลงๆ อยู่เสมอ

นางสอนนั้นอยู่อำเภอโนนสัง เช่นเดียวกัน แต่อยู่บ้านนาฝาย
แต่งงานอยู่กับทิดไฟโดยญาติพี่น้องหาให้ นางรู้สึกเห็นอกเห็นใจ
ทิดไฟหนุ่มร่างสูงใหญ่ ซึ่งกำพร้าพ่อแม่ตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก นางเห็นว่า
ทิดไฟ เป็นคนขยันขันแข็ง น่าจะนำพาชีวิตของนางได้ ดูเหมือนนาง
จะเคยได้พบเห็นทิดไฟมาแต่ครั้งเป็นเด็กอยู่สองสามครั้ง แต่ก็ไม่ได้
ใส่ใจ และจำไม่ได้แล้ว ครั้นโตขึ้นต่างแยกย้ายไปทำมาหากินตามวิถี
ของครอบครัว จนได้มาอยู่กินเป็นคู่ผัวตัวเมียกัน นางคิดว่ามันคงเป็น
บุพเพสันนิวาสอย่างที่คุณใหญ่หลายคนเกริ่นให้ฟัง เมื่อครั้งที่มาทาบถาม
สู่ขอนาง

ขจัดคำเศร้าเล่าขาน

เสียงร้องเรียกเพื่อนๆ จากบ้านใกล้เรือนเคียงให้มาร่วมเล่น ม้าไม้ของน้องปอ ดั่งขึ้นแต่เช้าตรู่ทุกวัน ปู่เฒ่าเห็นหลานเล่นสนุกอยู่กับ เพื่อนวัยเดียวกัน ก็ไม่อยากจะชวนไปเลี้ยงควายด้วยเหมือนเช่นเคย แต่ในบางวันที่น้องปออ่อนวอนขอร้องอยากไปด้วย ปู่เฒ่าก็ต้องเอาม้าไม้ไปวางพาดบนหลังควายตัวเก่ง แล้วอุ้มน้องปอกระดงเข้าสะเอว ตามหลังฝูงควายสู่ท้องนาและก็ต้องทำเช่นนั้นอีกเมื่อตอนควายเข้าคอกยามเพลาก่อนพลบ

ปู่เฒ่าพยายามคิดเครื่องเล่นชิ้นใหม่เมื่อน้องปอดูจะเริ่มเบื่อม้าไม้บ้างแล้ว แต่บางครั้งก็ยังหวงของเล่นชิ้นรักนี้ของผู้ดีเมื่อเพื่อน มาขอซื้อด้วยทำให้ปู่เฒ่าครุ่นคิดถึงของเล่นชิ้นใหม่เพื่อจะได้ช่วยบำบัด อាកารมือเกร็งและแขนขาอ่อนกำลัง ทั้งจะยังเป็นการส่งเสริมให้น้อง ปอมีเพื่อนเล่นมากขึ้น เป็นการพัฒนาทั้งจิตใจไปพร้อมๆ กับร่างกาย และหากมีของเล่นหลายชิ้นจะได้รู้จักแบ่งปันกันเล่น ปู่เฒ่าในใจว่าการแย่งชิงกันเล่นก็ดีเหมือนกัน จะได้เกิดการแข่งขัน อาจทำให้พัฒนา การทางร่างกายและจิตใจของน้องปอเป็นปกติเช่นเด็กคนอื่น ๆ

ปู่เฒ่าพยายามที่จะปลุมน้องปอให้ตื่นแต่เช้าตรู่ทุกวัน เพื่ออุ้มน้องปอเหวี่ยงเอาเท้าไปแกว่งน้ำหมอกจากโบหญ้า พร้อมทั้งปล่อยให้ คลานเล่นไปบนพื้นหญ้าที่เปียกชุ่มด้วยน้ำค้างยามเช้า ด้วยปู่เฒ่า ย้อนนึกถึงอดีตของตนเองเมื่อวัยเด็กจำความได้ว่าเคยตกต้นไม้ขาลึก เท้า แผลงเดินไปไหนมาไหนไม่ได้เสียหลายวันแต่แล้วพ่อก็พุงพาเดินไป ตามพื้นหญ้ายามเช้าที่ยังมีเม็ดน้ำค้างเกาะตามยอดหญ้า

“น้ำค่างนี้แหละ เป็นยาแก้เจ็บขานะไฟ” คล้ายเสียงพ้อ
ยังก้องอยู่ข้างหู

ตอนสายปู่ก็ใช้ผ้าชุบน้ำอุ่นในหม้อหนึ่งข้าวมาประคบแขนขา
ที่ยังมีอาการเกร็งงอเพื่อหวังให้กล้ามเนื้อและกระดูกแข็งแรงขึ้น

หมากปิ่นหรือใบพัด

ปู่ไฟเฝ้าสังเกตคู่มือน้องปอ เห็นว่ายังไม่สามารถกำหรือจับอะไร
ได้มั่นคง หากได้บริหารนิ้วให้กำและคลายบ่อยๆ อาจช่วยให้นิ้วแข็งแรง
มีกำลังขึ้น ปู่ไฟนึกย้อนถึงตอนที่เขาเคยกำเชือกจูงจุกควายให้เดินตาม
หลัง เมื่อครั้งที่ควายตัวเก่งศึกคะนองคือไม่ยอมลุกออกจากปลักน้ำ
ขุนคลักเย็นย่ำวันหนึ่ง

เขาต้องออกแรงดึงโดยใช้พลังนิ้วและฝ่ามือจนรู้สึกเจ็บปวด
เหมือนกระดูกข้อนิ้วจะหลุดไปตามเส้นเชือกหนึ่งทีควายออกแรงต้าน
ถ้าจะให้น้องปอจับเส้นเชือกดึงขึ้นลงบ้างน่าจะช่วยให้กระดูกข้อนิ้วขยาย
ตัวเหยียดยาวได้บ้าง

หมากปิ่นหรือใบพัดจึงเป็นเครื่องเล่นเรียบง่ายชนิดใหม่ ที่ปู่ไฟ
ใช้วัสดุพื้นๆ ที่หาง่ายใช้ ลำไม้ไผ่ขนาดพอเหมาะ มีเชือกเป็นอุปกรณ์
หลัก หมากปิ่นหรือกังหันต้องใช้พลังฝ่ามือและนิ้ว ปู่ไฟเล็งเห็นว่าการ
กำมือออกแรงดึงเชือก เพื่อให้ใบพัดหมุนได้นั้นจะได้ออกกำลังแขน
และไหล่พร้อมกัน ทั้งยังเป็นการบริหารข้อมือ ข้อศอก และไหล่ในขณะ
เคลื่อนไหวอีกด้วยโดยวิธีสร้างความเชื่อมโยงการประสานงานของสมอง
เพื่อดึงเชือกให้สัมพันธ์กับแรง จะทำให้น้องปอได้ฝึกประสาทตาและมือ
พร้อมกับการเรียนรู้ด้านซ้าย-ขวา หนัก-เบา และช้า-เร็ว ไปในขณะ
เดียวกัน

ปู่ไฟเล่าว่าการประดิษฐ์หมากปิ่นนั้นไม่ยาก ด้วยเคยมีประสบการณ์ทำเล่นเมื่อครั้งเป็นเด็ก โดยหากระบอกไม้ไผ่ขนาดพอเหมาะกับมือ จากนั้นเจาะรูระบอกไม้ไผ่พอสอดเชือกเข้าได้ เหลาไม้แกนขนาดพอเหมาะ ให้สามารถสอดเข้าไปในระบอกไม้ไผ่ได้ จากนั้นก็ต่อแกนเข้ากับใบพัดผูกปลายเชือกด้านหนึ่งเข้ากับแกนใบพัดให้ตรงกับรู แล้วสอดปลายเชือกอีกด้านหนึ่งออก

มานอกรูก็เป็นอันเสร็จ ส่วนวิธีการเล่นนั้นต้องหมุนใบพัดด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้เชือกพันรอบแกนไม้ จากนั้นจึงใช้มือข้างใดข้างหนึ่งจับที่ระบอกไม้ไผ่ ส่วนมืออีกข้างจับปลายเชือก ใช้แรงดึงให้ตึงแล้วปล่อยให้เป็นจังหวะจะได้ส่งผลให้ใบพัดหมุนกลับไปกลับมาต่อเนื่องกันโดยไม่หยุด

หมอนไม้/ข้างไม้

ปู่ไฟคิดค่านึงว่าน้องปอได้ใช้นิ้วและมือตึงหมากปิ่นบริหารข้อมือ กล้ามเนื้อแขน ไหล่ ได้บ้างแล้ว จึงประดิษฐ์ **หมอนไม้** เป็นอุปกรณ์ที่พัฒนาต่อเนื่อง เพื่อฝึกความแข็งแรงในการจับให้มั่นคงเต็มกำมือ พร้อมกับทำหัวหมอนไม้ให้มีน้ำหนัก เพื่อจะได้บริหารข้อศอกและกำลังแขนส่วนที่เชื่อมกับข้อมือให้เคลื่อนไหวไปมา ยกขึ้นลงและเหวี่ยงซ้ายขวา ในขณะที่เดียวกันจะได้ฝึกกล้ามเนื้อและแขนไปในตัวด้วย รวมทั้งสร้างทักษะการเขียนรู้ การยกขึ้น-ลง หนัก-เบา และช้า-เร็ว ในการยกหมอนแต่ละครั้ง ปู่ไฟคาดเดาว่าวิธีดังกล่าวน่าจะลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของแขนและไหล่ ทั้งยังเป็นการประสานงานระหว่างมือและประสาทตาให้สอดคล้องกัน

ปู่ไฟจินตนาการต่ออีกว่า "หากมีเฉพาะก้อนไม้มีวัสดุรองรับ ก็อาจทำให้น้องปอเล่นไม่สนุก จึงประดิษฐ์ซี่ข้างรูปร่างขนาดเดียวกับม้า เพื่อให้ก้อนปอได้ขึ้นนั่งคร่อมคอโดยใช้ก้อนกระหน่ำตีหัวข้างเป็นเสมือนหนึ่งขอสับข้าง ทั้งต้องเปล่งเสียงไล่ข้าง ผู้เล่นจะได้สนุกสนานพร้อมกันไปด้วย ซ่างไม้ จึงเป็นเครื่องเล่นคู่กับก้อนที่ปู่ไฟคิดบนพื้นฐานของการใช้ประโยชน์ ทั้งในการบำบัดอาการมือเท้าเกร็งของหลานและเพื่อให้เกิดการเล่นที่มีองค์ประกอบสมบูรณ์ ซ่างไม้จะใช้ท่อนไม้ขนาดค่อนข้างใหญ่และยาว มีขาตั้งฝังลงในดินเพื่อรองรับท่อนไม้ที่มีลักษณะสภาพเป็นตัวข้าง พร้อมทั้งมีที่สำหรับมือจับ เพื่อฝึกการทำงานของนิ้ว และมือให้แข็งแรง ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อขา รวมทั้งยึดกล้ามเนื้อต้นขาด้านในให้แนบคอข้าง ขณะเดียวกันก็ช่วยฝึกความสมดุลของลำตัว ขณะที่เคลื่อนไหวในแนวนอน และการสร้างความสมดุลของร่างกาย ขณะนั่งห้อยเท้า

บริหารปรุงใจ

หลายเดือนต่อมาปู่ไฟเริ่มเห็นพัฒนาการของน้องปอที่สามารถขยับนิ้วมือ โยกศีรษะและลำตัวโอนเอนไปมา ในบางครั้งาก็เอียงคอห้อยหัวมาแนบลำตัวข้าง เพื่อหลบซ่อนปู คล้ายเล่นซ่อนหา พร้อมกับเปล่งเสียงเรียกปูให้เหลียวมองปูก็พยายามหยอกล้อทำที่เหมือนไม่เห็น ยิ่งทำให้น้องปอได้ใจ เชื่อมั่นในวิธีของตนยิ่งนัก

"เห็นทีจะต้องเห็ดเครื่องเล่นอันใหม่ให้มันอีกมันจะบ่เบื่อง่าย"

ปู่ไฟจึงได้สร้าง **รถสามล้อ** โดยใช้เศษไม้ที่กองไว้ข้างคอกควาย มาประดิษฐ์ตกแต่งให้มีล้อหมุนได้ พร้อมทั้งมีที่จับเพื่อให้น้องปอได้ ฝึกเดินอีกขั้นหนึ่ง แม้จะสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจยิ่ง แต่ปู่ไฟสังเกตเห็นว่าน้องปอต้องออกแรงดันให้รถสามล้อนั้นเดินไปข้างหน้าให้ได้ รถ นั้นหนักเกินกำลังทำให้ต้องออกแรงทั้งแขนและขา พร้อมทรงตัวให้มี พลังมากยิ่งขึ้น เพื่อจะขับเคลื่อนตัวไปช้าๆ ดูเหมือนว่าน้องปอไม่ชอบ ของเล่นชิ้นนี้นัก เพราะแขนขาที่เล็กสียังไม่มีแรง ทั้งยังไม่มีจังหวะ พอดีที่จะผลักดันรถให้เคลื่อนไปข้างหน้าดังใจต้องการ น้องปอมักจะ ล้มลุกคลุกคลาน แข้งขาดลอกปอกเปิก ย่ำสอนต้องพยายามให้ไม่วैन แต่ละวัน

“ครกกระเดื่อง” จึงเป็นเครื่องเล่นชิ้นใหม่ที่ปู่ไฟต้องการให้ หลานรักใช้พลังมือและขาให้แข็งแรงยิ่งขึ้น เพื่อฝึกการประสานงานของ มือและตา ด้วยเล็งเห็นว่ารถเข็นสามล้อฝึกเดิน ดูจะยากลำบากเกินไป สำหรับในช่วงเวลานี้ คงเป็นเพราะว่าปู่ไฟใจร้อนเกินไปโดยลืมนึกถึง พัฒนาการตามวัยของเด็ก

การเล่นครกกระเดื่อง เป็นการออกแรงขยับแขนขาอยู่กับที่ เป็น กระบวนการฝึกเหยียดข้อสะโพก ข้อเข่ารวมไปถึงการออกกำลังมือ แขน ขา และน่องไปพร้อมๆ กัน ฝึกทักษะในการถ่ายเทน้ำหนักของขา แม้ ดูฝึกไม่ยาก แต่น้องปอก็ขึ้นชอบอยู่ได้ไม่นาน รู้สึกเบื่อง่ายตามนิสัยของ เด็ก ปู่ไฟจึงต้องคิดกลยุทธ์ผูกเพลงขึ้นประกอบให้น้องปอครั้นเครงสนุก สนานไปพร้อมกับการเล่นเครื่องเล่นที่ปู่ทำให้น้องปอท่องจำจนขึ้นใจ

สุรียาเป็นคนรักปู

กันพันสู้รักปูจนตาย

คิดไม่วายยังไม่หายสะอื้น

นอนตักตื่นกสั่นกินน้ำตา

คิดไปคิดมาผมจะร้องไห้

ปูไฟได้ทำรถเข็นมีล้อเลื่อน สำหรับให้น้องปอดคันพุง เป็นวัตถุ ยึดเกาะในคราวที่ประสพจะก้าวเดินไปข้างหน้า อันที่จริงรถสามล้อ ผึกเดินตามจินตนาการของปูไฟนั่น มุ่งหวังว่าจะให้เกิดการเหยียดยัด ของข้อศอกและเข่าขณะดันรถ ให้เคลื่อนไปข้างหน้า ทั้งเอ็นร้อยหวาย และข้อเท้าจะได้รับการบริหารไปด้วย นอกจากนี้ยังฝึกทักษะการสร้าง ความสมดุลของลำตัวในขณะที่นั่ง ยืน และเดิน เน้นที่การประสานงาน ของอวัยวะและกล้ามเนื้อขาด้านใน ขณะที่นั่งอยู่บนรถ และกล้ามเนื้อ แขนขณะที่ยื่นออกกำลังเข็นรถให้เดิน

คราด

จิตสำนึกของปูไฟอยู่บนพื้นฐานของเกษตรกรรมที่ตนเองคร่ำหวอดเรียนรู้มาตั้งแต่จำความได้ ผนวกกับการได้เห็นพัฒนาการของ น้องปอดดูว่า สนุกสนานกับเครื่องเล่นชนิดไหน ปูไฟเห็นว่าน้องปอดเริ่ม มีพลังมากขึ้น แต่ยังเดินไม่ได้หลายก้าวนัก จึงทำคราดให้หลานรักจับ เพื่อพุงตัว ให้มีที่ยึดเกาะ ขณะเดียวกันก็ยิ่งมุ่งการสร้างทักษะในการ กำมือ-แบมือ

น้องปอด สามารถยึดโยกได้ตามจังหวะ พร้อมกันนั้นก็ได้ฝึกการ คำนวนทิศทางการเคลื่อนไหว ในขณะที่เดียวกันปูไฟสร้างงานเล็กๆน้อย

ภายในสวน และบริเวณบ้านให้น้องป่อช่วยด้วยน้องป่อจะสนุกและพยายามที่จะช่วยปู่ทำงานตามที่ปู่บอกให้ทำเสมอ เป็นต้นว่า ช่วยคราดขยะคราดหญ้าที่ปู่ไถตากไว้ ตลอดจน คราดพรวนดิน

พิณ

พิณ เป็นเครื่องมือพื้นบ้านอีกชิ้นหนึ่งที่ปู่ไพประดิษฐ์ให้หลานรักได้ใช้นัวติดบนเส้นลวดที่ขึงไว้จนมีระดับเสียงสูงต่ำ พร้อมกับนัวปู่ไพก็ได้คิดเพลงให้น้องป่อร้องคลอไปกับเสียงดนตรีที่ใช้นัวติด ส่วนมือและตา ประกอบการเคลื่อนไหวตามจังหวะ โดยมีการขยับเท้าประกอบด้วย ทั้งยังเสริมสร้างการเปล่งเสียงร้องให้ประสานสอดคล้องเป็นเสียงเดียวกับที่นัวติด น้องป่อได้ทั้งเพื่อน ได้ทั้งเสียงเพลง ดนตรี นับเป็นการบูรณาการการฟื้นฟูสมรรถภาพบำบัดได้ทั้งร่างกาย และจิตใจ

ห้างไม้ / ห้างร้านไม้

ห้างไม้ เป็นอีกประดิษฐกรรมหนึ่งที่ปู่ไพเห็นสมควรสร้างให้หลานอีกเพื่อช่วยการฝึกทรงตัวเมื่อเห็นว่าหลานรักเริ่มขยับการก้าวเดินขึ้นที่สูง แต่ต้องหกล้ม เพราะการทรงตัวยังไม่ดีพอ ขณะเดียวกันปู่ไพเห็นว่า เมื่อน้องป่อยืนเพื่อก้าวเดินคราวใดกำลังขาและแขนรวมทั้งการทรงตัวยังไม่มีพลัง อากาศเกร็งยังคงมืออยู่อีก แม้จะไม่มากเหมือนก่อน จึงคิดสร้างห้างไม้ให้น้องป่อฝึกห้างไม้นั้นอยู่ไม่สูงจากพื้นดินเท่าใดนัก ส่วนการที่จะปีนป่ายขึ้นไปก็ควรจะมีบันไดสำหรับปีนขึ้นปู่ไพจึงคิดสร้างบันไดไม้ไผ่ 5 ชั้น อีกชั้นหนึ่งเพื่อพาดมัดติดยึดไว้กับต้นไม้สมมุติสำหรับหลานจะได้ปีนขึ้นไปนั่งเล่นบนห้างไม้ได้เอง เมื่อถึงคราวจะปีนลงก็กระทำได้ไม่ยาก

ปู่ไฟคิดคำนึงว่าบันไดนั้นจะช่วยให้น้องปอได้ฝึกก้าวเดินโดยใช้มือยึดเกาะพุงตัวจะได้ประโยชน์ในการฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ แขน และขา ในขณะที่เคลื่อนไหว ฝึกการทำงานของประสาทตา มือ และขา ลดอาการเกร็งของหัวไหล่ ฝึกการกำมือและเพิ่มแรงเหยียดของข้อศอก รวมทั้งฝึกการทรงตัวในขณะที่ก้าวขึ้นลงดูว่าน้องปอจะขึ้นชอบกับบันไดและหাঁงไม้มาก แต่จะวันจะวนเวียนมาขึ้นปายขึ้นลงอยู่ตลอด ในบางครั้งก็หยิบพินคีมือขึ้นไปนั่งร้องเพลงคลอไปด้วย สร้างความพึงพอใจและความสนุกสนานให้กับคนรอบข้างได้ดียิ่ง

ให้น้ำมิตรผูกพัน

ปู่ไฟยังนึกฝันคำนึงถึงของเล่นชิ้นใหม่อยู่เสมอ ขณะเดียวกันก็ไม่ลืมเรื่องของพลังทางจิต การมีสังคมกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันเพื่อหล่อหลอมให้ร่างกายและจิตใจของน้องปอได้พัฒนายิ่งขึ้น ปู่ไฟเห็นว่าสิ่งของเหลือใช้ในบ้านยังมีอยู่อีกหลายชิ้นหากนำมาประดิษฐ์เป็นรถยกของบ้างหรือรถตักดินทำนองรถแม็คโครบ้างก็น่าจะดี ปู่ไฟพยายามเฝ้ามองดูรถแม็คโคร ที่มาชุดลอกสวะและชุดดินสร้างทาง ว่ามีกลไกเช่นไรบ้าง แต่ละอุปกรณ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร ต้องใช้ช่วยวะส่วนใดออกแรงผูกพันกับส่วนใด เป็นต้นว่า ต้องใช้ทั้งสองมือสองเท้าสลับกันไปมา หรือใช้ให้น้องปอช่วยทำงานเล็กๆ น้อยๆ ในบ้านได้

ปู่ไฟจึงสร้างรถขึ้นสองประเภท เป็นรถแม็คโครหรือรถตักดินประเภทหนึ่ง โดยปู่ไฟมุ่งเน้นที่การบริหารกล้ามเนื้อ แขน ขา และมือ ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อต้นขาต่อเนื่องอีก ตลอดจนบริหารจัดการดีด

ของข้อต่อต่างๆ ขณะเดียวกันก็ฝึกทักษะการทรงตัวในท่านั่งพร้อมกัน
นั้นก็ให้เพลิดเพลินกับการกระดกและเหยียดข้อเท้าในขณะที่ข้อสะโพก
และข้อเท้าถูกบังคับให้อยู่กับที่ รวมไปถึงการประสานการทำงานของมือ
ประสาทตาและสมองให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างลงตัว รดแม็คโคโร
หรือรดักตินสามารถทำงานได้หากผู้ใช้ดำเนินการตามกระบวนการที่
ถูกต้อง ดูว่าน้องปอจะชื่นชอบของเล่นชนิดนี้มาก **รดไม่เล่** เป็นเครื่อง
เล่นเชิงบำบัดอีกชนิดหนึ่งที่น้องปอชื่นชอบไม่แพ้รดแม็คโคโร ทั้งยังมี
เสียงนกร้องขณะที่ขับเคลื่อนรดอีกด้วย

เมื่อมีของเล่นหลายชิ้นให้น้องปอได้สลับปรับเปลี่ยนไปเล่นชิ้น
นี้บ้าง ขยับเขยื้อนเคลื่อนย้ายไปเล่นชิ้นโน้นบ้าง ต้องพยายามพยุงตัว
ใช้แขนขาให้คล่องตัวขึ้นเพราะมีอะนั่นจะแข่งขันไปที่เครื่องเล่นชิ้นใหม่
ไม่ทันเพื่อนๆ พฤติกรรมเช่นนี้ได้ส่งผลให้ร่างกายของน้องปอแข็งแรง
ตามลำดับ แขนขาก็เริ่มมีพลังมากขึ้น ไม่เล็กลีบเหมือนแต่ก่อน เพื่อน
รุ่นราวคราวเดียวกันก็มักจะมารวมตัวกันที่บ้านน้องปอเป็นประจำ เพื่อ
ร่วมเล่นของเล่นตามใจชอบ น้องปอก็ได้หัวงแหนเหมือนในช่วงแรกๆ
เพื่อนทั้งหลายต่างก็เข้าใจและเห็นใจน้องปอ คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
เป็นอย่างดี

เก้าอี้ล้อเลื่อน

ปู่ไฟไม่เคยหยุดคิดหรือพอเพียงกับเครื่องเล่นที่ตนค้นคิดประ
ดิษฐ์ขึ้นมาแต่อย่างใด เล็งเห็นว่าวัยของเด็กนั้นมีความสนใจอยู่ในช่วง
เวลาสั้นๆ เบื่อเร็ว ชอบความแปลกใหม่ ด้วยเหตุนี้เองปู่ไฟจึงได้คิดสร้าง
“เก้าอี้ล้อเลื่อน” ขึ้นมาให้น้องปอ เล่นอีกชิ้นหนึ่งปู่ไฟบรรจงประดิษฐ์
ให้หลานรักเพื่อประโยชน์ในการฝึกหัดนั่งตัวตรง ชันคอ มีที่วางมือวาง

เท้า ขยับเขยื้อนเคลื่อนที่ไปได้ด้วยล้อเลื่อนที่ติดไว้ได้ฐานนั่ง บริเวณที่
นั่งจะมีไม้กระดานเปิดปิดเข้าไปนั่งได้เฉพาะคนเหมาะสำหรับเป็นเก้าอี้
นั่งทำงาน เขียนหนังสือเล่นของเล่นหรือทำกิจกรรมอื่นๆ ได้ ปู่เฒ่าเห็น
ว่าน้องป่อควรจะได้มีสมาธิในการทำงานได้บ้างแล้ว

ราวคูฝึกเดิน

“ราวคูฝึกเดิน” เป็นงานประดิษฐ์อีกชิ้นหนึ่งของปู่เฒ่าเพื่อหวัง
จะให้น้องป่อออกกำลังกายกล้ามเนื้อและการประสานงานของนิ้วมือ
แขน หัวไหล่ รวมทั้งขา ฝึกทักษะการสร้างสมดุลในการทรงตัว
ฝึกเดินจับราว

เพื่อสร้างความแข็งแรงของนิ้วและมือ รวมไปถึงฝึกทักษะการ
เหยียดฝ่าเท้าให้ยืดเต็มพื้น คำนวณน้ำหนักตัวและรู้ทิศทางกรที่
จะก้าวเดินได้อย่างมีจังหวะและเต็มไปด้วยพลัง

ไม้ค้ำยัน

อุปกรณ์ไม้ค้ำยันที่ปู่เฒ่าได้สร้างขึ้นอีกชิ้นหนึ่งให้น้องป่อ แต่ดู
เหมือนว่าหลานรักจะไม่ ขึ้นขอบของเล่นชนิดนี้นัก แม้ปู่เฒ่าจะเล็งเห็น
ว่าไม้ค้ำยันจะช่วยฝึกเพิ่มพลังกล้ามเนื้อไหล่ ศอก และมือ เพื่อยกตัว
ไปข้างหน้า ฝึกการทรงตัวในการเดินให้มีความสัมพันธ์ประสานสอด
คล้องกัน เพื่อลดอาการเกร็งแขน-ขาก็ตาม แต่น้องป่อก็ไม่นิยมที่จะมา
ใช้อุปกรณ์ชนิดนี้ ปู่เฒ่าจำเป็นต้องเข้ามาช่วยสร้างความสำคัญให้เชื่อม
โยงกันกับเครื่องเล่นชนิดอื่น เป็นต้นว่า ให้ใช้ไม้ค้ำยันช่วยในการเดิน
ไปยังเก้าอี้ล้อเลื่อนหรือเดินไปยังข้างไม้ ห้างไม้ เป็นต้น

ปูโม่มีจินตนาการที่จะสร้างเครื่องเล่นแต่ละชนิดให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยมุ่งให้เห็นพัฒนาการของหลานรักเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเห็นว่าน้องปอเริ่มมีกล้ามเนื้อแข็งแรง มีกำลังแขนขาที่จะก้าวเดินโดยลำพังแล้ว จึงได้สร้างรถฝึกเดินขึ้นมาอีกชิ้นหนึ่งเพื่อให้น้องปอฝึกยืนและเดินสลับกันไป รถนั้นมีล้อเลื่อนเคลื่อนย้ายไปหน้าหรือดอยหลังได้ ซึ่งปูโม่เห็นว่าเครื่องบำบัดชนิดนี้จะสร้างพลังแขนขา มือ เท้า ให้ขยับเขยื้อนได้ง่ายขึ้น รวมถึงใช้การทรงตัวเมื่อต้องการหยุด

ปูโม่เล็งเห็นว่าพัฒนาการของน้องปอดีขึ้นตามลำดับ แต่การทรงตัวยังไม่ดี เนื่องจากแขน ขา ยังไม่มีกำลังเพียงพอ ประกอบกับปูโม่เคยเรียนรู้การชกมวยพื้นบ้าน สมัยนั้นนักมวยจะต้องฝึกทักษะโดยชกต่อยเตะกระสอบทราย ปูโม่มีจินตนาการว่ากระสอบทรายน่าจะเป็นอีกหนทางหนึ่งในอันที่จะช่วยฝึกออกกำลังกล้ามเนื้อ แขน ขา ตลอดจนมือในการกำและกระดกข้อมือ การประสานงานของอวัยวะส่วนต่างๆ รวมไปถึงการบริหารกล้ามเนื้อในขณะที่ออกกำลังขา ฝึกการทรงตัวในท่ายืน การถ่ายเทน้ำหนักของร่างกายในขณะที่ขามีการเคลื่อนไหว กระตุ้นให้ร่างกายอยู่ในท่าทางปกติและทำเหยียดยืดตั้งแต่ศีรษะ หัวไหล่ สะโพก ขา เป็นต้น

กำหนดผืนยาวไกล

หลายปีต่อมาน้องปอเดินได้มากขึ้นกว่าเดิม เดินไปโรงเรียนกับเพื่อนๆ ได้ และกลับตอนโรงเรียนเลิกได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งพาปูโม่เหมือนในช่วงระยะแรก ครูสอนเล่าให้ฟังว่า

“เด็กชายสุรียา เข้าเรียน ชั้น ป. หนึ่ง ในปี พ.ศ.2534 โดยมี ครูเทพ พรมาราช (เสียชีวิตหลายปีแล้ว) เป็นครูประจำชั้น เห็นปู่โง่ล้ม หลานมาแต่เช้า และ มาลุ่มกลับในตอนเย็นทุกวันที่โรงเรียนเปิดสอน เขาได้สอน เด็กชายสุรียาโดยเป็นครูประจำชั้น เมื่ออยู่ชั้น ป.2 ส่วน ระดับชั้น ป.3 มี ครูราตรี ปิ่นแก้ว ประจำชั้นเริ่มอ่านออกเขียนได้ ถึง ป.4 มีครูพิเชนทร์ พุกษชาติ ประจำชั้น เมื่อขึ้น ป.5-6 ครูสอน เวียน มาเป็นครูประจำชั้นอีกครั้งหนึ่ง การเรียนก็อยู่ในเกณฑ์ต่ำแต่มีความ วิริยะอุตสาหะมาก ส่วนตอนขึ้นชั้นมัธยมปีที่ 1-3 นั้นมีอาจารย์ สับ เปลี่ยนเวียนกันสอน เช่น ครูสุเมธ ศรีสารคาม, ครูเยาวลักษณ์, ครู ลัดดา เป็นต้น แต่ละคนบอกว่า สุรียาเป็นเด็กร่าเริง ชอบแสดงออก ช่วยงานโรงเรียน อย่างสม่ำเสมอ แม้ในการเชียร์กีฬาก็ตาม ครูสอน เล่าอีกว่า เด็กชายสุรียา เริ่มเดินได้เองมากขึ้นโดยไม่มีใครช่วย เมื่ออยู่ ชั้น ป.3 ก่อนหน้านั้นต้องนั่งรถเข็นหรือพี่สาวสองคนพยุงพามา...”

ทองสุขพี่สาวคนโตของน้องป่อเล่าให้ฟังว่าเพื่อนรุ่นราวคราว เดียวกันก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี น้องป่อมีเพื่อนอยู่รายล้อม เกือบตลอดเวลา ขาหนึ่งมีพลังขึ้นแต่อีกขาหนึ่งยังดื่บดุดไปตาม ลักษณะสภาพของขาที่ยังลีบเล็กอยู่ แม้จะมีแรงขึ้นแล้วก็ตาม ในยาม ที่ต้องการพักผ่อน น้องป่อจะตีตีพิน ร้องเพลงให้เพื่อนๆ ฟัง

ปู่โง่มักย้อนนึกถึงวันเวลาเก่าๆ อยู่เสมอ ขณะนั่งสูบบุหรี่หลัง อาหารเย็นปล่อยความคิดให้ล่องลอยไป นึกถึงเมื่อคราวที่น้องป่อได้เข้า โรงเรียนใหม่ในวัย 8 ขวบ แม้จะมีเพื่อนบ้านหลายรายหัดทานปู่โง่ว่า จะเป็นการทรมานซ้ำเติมน้องป่อหรือไม่

จะเดินไปโรงเรียนอย่างไร ช่วยตนเองได้หรือยัง แต่ปู่โง่ไม่เคย ท้อแท้ มุ่งมั่นคิดหาหนทางประดิษฐ์คิดเครื่องเล่นหลากหลายชิ้นเพื่อ

ช่วยให้น้องปอสามารถช่วยตัวเองได้ น้องปอมีสมองดี จดจำได้ง่าย ทั้งยังมีความขยัน อดทน ไม่ท้อแท้ต่อโชคชะตา ปู่โพหวังว่าสักวันน้องปอจะเรียนได้ในระดับสูง

กำหนดใจแกร่งกล้า

ของเล่นชนิดต่างๆ ที่ปู่โพคิดค้นจากวิถีชีวิตของคนอีสานที่ปู่โพเคยได้พบได้เห็นได้ใช้สอยก็สำเร็จขึ้นมาตามลำดับ มี “ร้านไม้” โดยต้องใช้มือและเท้าพายป็นขึ้นป็นนั่งให้ได้ เหมือนการป็นต้นไม้ “บันได” สำหรับให้เดินขึ้นลงบ้าน “เก้าอี้พิเศษ” สำหรับใช้นั่งเล่น หรือนั่งขีดเขียนตามปรารภนา “ราวคู่” อันเป็นไม้ค้ำยันหลักเพื่อทรงตัว รดน้ำ รดนก ฐานพัด หมากป็นใหญ่ กระสอบทราย กรรไกร รองเท้า เกี๊ยะ เป็นต้น ของเล่นแต่ละชิ้นน้องปอจะเล่นอย่างชำนาญ และฝึกเล่นอย่างต่อเนื่อง จากวันที่ ปู่โพ สร้างม้าไม้ให้เมื่ออายุได้ 4 ขวบ จนกระทั่งเรียนถึงชั้นมัธยมปีที่สอง ก็ยังได้ฝึกปฏิบัติอยู่เป็นประจำ พร้อมๆ กับร้องเพลงที่ปู่โพพร่ำสอนมาแต่เล็กได้อย่างขึ้นใจ

ภูมิปัญญาสอดรับ

เครื่องเล่นหลากหลายลักษณะที่ปู่โพได้คิดประดิษฐ์ให้น้องปอตามวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชายชราบ้านป่านั้น เต็มไปด้วยคุณประโยชน์ที่สร้างเสริมพลังทั้งทางร่างกาย และจิตใจแก่น้องปอทั้งสิ้น กล้ามเนื้อ แขน ขา ที่เคยงอ เก็ง และอ่อนล้ากลับแข็งแกร่ง น้องปอสามารถเดินไปไหนมาไหนได้ด้วยตนเอง มีเพื่อนพ้องรุมล้อมอยู่เคียงข้าง ที่น้อง

ปอเคยพูดติดอ่างก็ค่อยหายกลายเป็นคนสนุกสนาน ร่าเริง คุยเก่ง ยิ้ม
ง่าย ไม่เหลือความเป็นปมด้อยในสายตาผู้พบเห็นแม้สักนิด

โรงเรียนบ้านทรายมูล อันเป็นโรงเรียนชั้นประถมประจำหมู่บ้าน
มีครูสุนทร ผู้ใจดีคอยให้กำลังใจ และพร่ำสอน จนน้องปอเรียนจบชั้น
มัธยมปีที่ 3 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน ด้วยความมุ่งมั่นและใฝ่ดี
น้องปอได้ไปเรียนวิทยาลัยการอาชีพศรีบุญเรือง จนจบชั้น ปวช. สาขา
คอมพิวเตอร์ธุรกิจ อาจารย์สนธยา กรรณสมบุรณ์ ผู้อำนวยการเล่า
ให้ฟังถึง นายสุริยา ในวันเข้าเรียน เมื่อต้นเดือนพฤษภาคม 2543 ว่า

“แม้เป็นคนพิการแต่ไม่เคยทำให้ครูอาจารย์ หนักใจเนื่องด้วย
มีน้ำใจช่วยเหลือกิจกรรมทางวิทยาลัยดีมาก มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปัน ไม่
เอาเปรียบเพื่อน ทำให้เพื่อนๆ รัก...”

นายประมวล บึงยาว และนายดัลกร อนุศรี เพื่อนรุ่นเดียวกัน
ก็ให้การยืนยันว่า แม้นายสุริยา จะเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลางแต่เป็น
คนเรียบร้อย ช่วยเหลือกิจกรรมวิทยาลัยดีมาก แต่เมื่อเรียนจบ ปวช.
แล้ว ต้องไปเรียนต่อที่พัทยา จึงไม่ได้พบกัน

ความใฝ่ฝันของน้องปอที่อยากเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์
ก็ได้เรียนคอมพิวเตอร์เป็นความจริงตามที่ตนเองปรารถนา เมื่อได้เรียน
ต่อในสาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจระดับ ปวส. ที่โรงเรียนอาชีพพระมหาไถ่
ที่พัทยาในปัจจุบัน

จากอายุ 8 ปี ที่เริ่มหัดเดินได้เพียง 18 ก้าวด้วยความยาก
ลำบาก นั่งรถเข็นหรือเข้าสະเฮอร์ไพ เมื่อเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ 1 และ

ประถมปีที่ 2 จนเริ่มเดินได้เอง เมื่อขึ้นชั้นประถมปีที่ 3 และจบการศึกษามัธยมปีที่ 3 ในโรงเรียนประจำหมู่บ้านทรายมูลจนบัดนี้ น้องป้ออายุย่างเข้าปีที่ 20 มีพลังร่างกาย และสติปัญญาเฉกเช่นคนปกติทั้งปวง

นับเงื่อนไขเรียงร้อย

ความรักและความผูกพัน ที่ปู่ไททอดโยงสายใยมายังน้องป้อ จากวันที่ต้องอุ้มน้องป้อไป โรงเรียนวันแรก ได้ประติษฐิ์คิดสร้างสรรค์ เครื่องเล่นหลากหลายชนิดให้ เพื่อหวังว่าสักวันหนึ่ง เครื่องเล่นเหล่านั้นจะพุ่มพักพลังกาย หล่อหลอมจิตใจให้น้องป้อกล้าแข็ง อดทน ต่อสู้ อุปสรรคเพื่อ อยู่ในสังคมได้อย่างคนปกติ และแล้วความฝันที่ปู่ไทเฝ้าปากเพียรมาแต่ต้น ก็ฉายแสงเจิดจรัส ไม่เพียงแต่ปู่ไทเท่านั้น ย่าสอน ภรรยาของปู่ไท ก็คอยช่วยเหลือเป็นกำลังใจอยู่เคียงข้าง จากน้องป้อในวันโน้น ที่เกิดมาไม่สมประกอบ มือเท้า แขน ขา เกร็งงอ น้ำลายไหลยืดเปียกชุ่มชื้นแฉะจนหน้าอกเปียก ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ทั้งยังพูดติดอ่างเป็นที่น่าเวทนาต่อผู้พบเห็น

ในวันนี้น้องป้อหรือนายสุริยา สมสีลา ้วยหนุ่มที่มีพลังกาย และสมองดังเช่นคนปกติ จากการหล่อหลอมของปู่ไทและคนรอบข้าง แห่งบ้านทรายมูล ตำบลทรายทอง อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู กลั่นกลายเป็นบุคคลที่มีพลัง มีอนาคต เป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

มีหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และบุคคลกลุ่มต่างๆ ไปศึกษาดูงานปูโผ สมลิลลา อยู่อย่างต่อเนื่อง เมื่อผลสำเร็จประจักษ์แก่สายตา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 จนถึงปัจจุบัน หลังไหลกันมาจากทุกสารทิศ ศึกษาดูงานจากภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงสายใยรักจากปู่สู่หลาน

สายสร้อยนวัตกรรม

มวลมนุษยทุกรูปนาม แม้จะเลือกที่เกิดไม่ได้ แต่ก็มีจิตวิญญาณและสำนึกที่จะเพียรพยายามสร้างสรรค์ชีวิตให้มีพลังและความมุ่งหวังได้ แม้หลายรายล้มเหลว แต่ก็มีอีกหลายชีวิตที่ยืนหยัดต่อสู้ได้อย่างไม่ท้อแท้

ปูโผ คนชนบทธรรมดาคนหนึ่ง เกิดในปีที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เรียนจบเพียงชั้นประถมปีที่สอง มีวิถีชีวิตเป็นชาวบ้านตามบรรพชน ได้บวชเรียนตามแบบอย่างชาวพุทธ เป็นทหารเกณฑ์ มีภรรยาชื่อ “สอน” ที่ผู้ใหญ่จัดแต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝาให้ ปูสอนมีลูกชายสองคน ลูกคนโตที่ชื่อ “บุญลม” ผู้เป็นพ่อของน้องปอ ปูโผไม่ได้มีวิถีชีวิตผิดแผกไปจากเพื่อนบ้านคนอื่นๆ แต่มีพลังความคิดที่ยิ่งใหญ่สามารถพลิกผันชีวิตของน้องปอได้อย่างน่าชื่นชมยิ่ง

ความคิดของปูโผที่ประดิษฐ์เครื่องเล่นหลากหลายชนิดให้หลานไม่เพียงให้เป็นเครื่องเล่นคลายเหงาตามประสาเด็กเท่านั้นแต่ละชนิดของเครื่องเล่นดังกล่าว ปูโผ คิดคำนึงพินิจ ว่าน่าจะช่วยบำบัดอาการส่วนไหนของหลานได้บ้าง ปูโผได้ปรับปรุง แก๊ซ พัฒนาการต่อเติมประกอบเพื่อความเพลิดเพลินของผู้เล่นได้คล้ายเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งถึง 13 ปี สร้างเครื่องเล่นได้ 21 ชนิด ได้ช่วยหลาน ผู้พิการทาง

ร่างกายและสมองในวัยเด็กให้มีสมรรถภาพดีขึ้นตามลำดับจนเป็นปกติ
วิธีการและแนวคิดของปูโไฟได้เป็นแบบอย่างให้หลายครอบครัว
ในละแวกบ้านใกล้เคียง ซึ่งมีบุตรหลานพิการได้ดำเนินรอยตาม เช่น
เด็กชายไซยันต์ เศษสุวรรณ ซึ่งมีพ่อสมานถักทอสายใยด้วยความรัก
เฉกเช่นปูโไฟ จนเด็กชายไซยันต์มีพัฒนาการดีขึ้นตามลำดับตลอดจน
เด็กชายกิตติ์ ก็ทำนองเดียวกัน

ปูโไฟและน้องปอได้รับเชิญไปแสดงภูมิปัญญาความรู้หลาย
ครั้งหลายหนในหลายหน่วยงานแม้ในต่างประเทศ

วิถีคิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นของปูโไฟนับเป็นนวัตกรรมทาง
สุขภาพที่ยิ่งใหญ่ กล่าวได้ว่าเป็นพลังอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่ในชุมชน ยังมี
พลังอีกหลายลักษณะที่แฝงตัวอยู่ในชุมชนชนบทที่รอคอยการค้นหา
อยู่อีกมาก หากไม่มีเหตุการณ์วิกฤตอย่างเช่นปูโไฟได้รับ ก็ไม่อาจได้พบ
เห็นสิ่งประติษฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยิ่งใหญ่จากบุคคลอื่นอีก ผล
สำเร็จที่ได้รับสำหรับน้องปอในวันนี้ เนื่องด้วยมีสายใยรักจากปูโไฟ

ข้อคิดจากประสบการณ์ของปูโไฟและคนรอบข้าง นับตั้งแต่
พ่อบุญลม แม่คำ ย่าสอน ที่ทองสุข พี่บุญล้อม ครูสวน ที่น้องชาว
บ้านทรายมูลรวมไปถึงอาจารย์สนธยาผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพ
ศรีบุญเรือง ตลอดจนถึงเพื่อนพ้อง ญาติมิตร คนใกล้ชิดของนายสุรียา
สมสีลา ที่ผู้เขียนได้มีโอกาสพบพานถามไถ่ เพื่อนำข้อมูลมาร้อยเรียง
เรื่องราวถึงความผูกพันของปู-หลาน (น้องปอ-ปูโไฟ) “ถักทอชีวิตใส
सानใจ ร้อยรัก” ด้วยความเคารพ และปรารถนาดีครับ

ขอบคุณปราชญ์ท้องถิ่นและวิทยากรผู้ให้ข้อมูล

- นางใจ น้อยเรียง บ้านเลขที่ 228 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นางโอมยงค์ ทิพย์เนตร บ้านเลขที่ 116/2 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นางดวง วันดี บ้านเลขที่ 79 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นางคำ สมสีลา บ้านเลขที่ 34 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นางทองสุข เผยศิริ บ้านเลขที่ 59 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นางสอน สมสีลา บ้านเลขที่ 34 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นางสาวบุญล้อม สมสีลา บ้านเลขที่ 34 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายชิตชัย เผยศิริ บ้านเลขที่ 59 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายดัสกร คำวงศ์กุล ปวส.1 ช่างไฟฟ้า วิทยาลัยการอาชีพศรีบุญเรือง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายบุญลม สมสีลา บ้านเลขที่ 34 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายประมวล บึงยาว ปวส.1 ช่างไฟฟ้า วิทยาลัยการอาชีพศรีบุญเรืองอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

- นายไพ สมสีลา บ้านเลขที่ 34 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายสนธยา วรรณสมบูรณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพศรีบุญเรือง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายสุเมธ ศรีสงคราม ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทรายมูล ตำบลทรายทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายสุรียา สมสีลา บ้านเลขที่ 34 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายสวน ทิพย์เนตร (อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนบ้านทรายมูล) บ้านเลขที่ 116/2 บ้านทรายมูล ตำบลทรายทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- นายอนุชิต อนุศรี อาจารย์วิทยาลัยการอาชีพศรีบุญเรือง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู